

Záverom teda len toľko: Nevšimajme si len nedokonalosť nášho poznania, lebo to je jednostrannosť a vedie to k mylným uzáverom. Dôležitejšie je vidieť, že túto nedokonalosť odstraňujeme, že sa zdokonaľujeme. Orientujme sa vedecky a potom aj naše filozofické uzávěry budú inakšie a otvoria sa nám nové perspektívy na riešenie otázok, ktoré sa nás všetkých citlivo dotýkajú.

FRANTIŠEK PAPÁNEK

DIALEKTICKÁ METÓDA V POĽNOHOSPODÁRSTVE A V LESNÍCTVE

Dovoľte mi, aby som — ako neľfilozof — vyslovil svoju radosť nad tým, že sa pohol náš filozofický front. Víťam dnešnú konferenciu o súčasnom stave filozofie na Slovensku, víťam ju práve s hľadiska poľnohospodárskej a lesníckej teórie a poľnohospodárskej a lesníckej praxe.

Veľmi výrazne sa tu dnes dokázalo — tak v úvodnom referáte, ako aj v diskusných príspevkoch — že filozofia nie je len akademickou záležitosťou filozofov, ale má eminentný význam pre ostatné vedné odbory a ich prostredníctvom pre praktický hospodársky život. Rád by som ilustroval túto skutočnosť na konkrétnom príklade zo svojho odboru, na príklade z lesníckej teórie a praxe.

Je evidentné, že lesníci nie sú filozofi. Menej evidentné je, že každý lesník má predsa určitú filozofiu, určitý svetonáhľad a určitý spôsob myslenia a že táto jeho filozofická platforma podstatne vplýva na jeho odborné názory a na jeho odborné konanie.

Ako boli doteraz filozoficky vyzbrojení lesnícki teoretici a praktici? Prirodzene, preberali a vstrebávali do seba bežné filozofické predstavy buržoázneho prostredia, v ktorom vyrástli, žili a pôsobili. Boli jednoducho odchovcami buržoázneho filozofického idealizmu a boli zafarčení nedialektickým, metafyzickým spôsobom myslenia.

Táto defektná filozofia sa musela nepriaznivo odzrkadliť na tzv. odbornosti lesníckych teoretikov a praktikov a hamovala rozvoj lesného hospodárstva. Vezmime si takú základnú otázku, akou je zakladanie lesov a ich pestovanie. V minulosti sa lesní odborníci domnievali, že prírodné lesy listnaté a smiešané treba premeniť na lesy ihličnaté, že teda treba zalesňovať smrekom a borovicou aj tam, kde sa prirodzene vyskytuje buk a dub. Lesníci totiž vychádzali z idealistických a metafyzických filozofických predstáv: Chápali drevinu ako niečo izolované, nezávislé na mieste a na všetkých jeho činiteľoch, vytrhli smrek z jeho prírodného a prirodzeného prostredia a ľubovoľne ho vniesli do klimatických a pôdnych podmienok, ktoré smrekovi vôbec nevyhovovali. Zamenili les za plantáž na drevo a namiesto toho, aby v lese videli spoločenstvo rastlinných a živočíšnych makroorganizmov a mikroorganizmov, tvoriacich dialektický celok, videli v lese náhodilý shluk pôdy a drevín bez vzájomných vzťahov a súvislostí celej prírody.

Lesníci postupovali pri tejto veľkorysej, ale neblahej premene listnatých a smiešaných lesov na ihličnaté monokultúry pod vplyvom buržoáznej filozofie, ktorá chápe slobodu ako niečo, čo sa dotýka iba oblasti subjektívnych želaní a osobnej vôle človeka. Preto sa domnievali, že sa môžu povzniesť nad

zákony prírody, že nemusia rešpektovať zákonitosti živej hmoty, že môžu čelom preraziť múr a že môžu nadiktovať prírode, aký čistý výnos z pôdy dostane majiteľ lesa. Domnievali sa, že lesný hospodár je pri obnove lesov, pri pestovaní lesov slobodným, na prírode nezávislým subjektom — domnievali sa to rad desaťročí, až im príroda dala takú krutú lekciu z filozofie lesného hospodárstva, že sa z nej podnes nespamätali.

Je dobre známe, aké obrovské kalamity vetrové, hmyzové a iné mala za následok smrekománia, aké obrovské škody narobila v našich lesoch pomýlená odbornosť lesníkov, súvisiaca s nesprávnou filozofickou erudíciou. Rezultovaly z toho miliardové škody pre majiteľov lesov — ktorí hľadeli len na svoj finančný prospech, keď forsírovali rozšírenie smreka — a lesné hospodárstvo sa dostalo do chronickej krízy, lebo dnes treba už nielen odstrániť chybné dreviny z nevhodných miest, ale treba v mnohých prípadoch asanovať predovšetkým lesnú pôdu, ktorá ochorela pôsobením smrečín. Ukazuje sa teda, že lesní odborníci boli v minulosti zlými lesnými hospodármi, lebo boli zlými filozofmi. Ukazuje sa, že mylná filozofia znamená nielen chaos v hlavách, ale aj „zmetky“ v hospodárstve, ako označujú Česi výstižne neupotrebitelný výrobok. A práve takýmito „zmetkami“ sú mnohé lesy, ktoré boli vyrobené odborníkmi bez filozofického podkutia.

No tým sa ešte nekončí táto smutná kapitola, ktorú treba pripísať — koniec koncov — na vrub meštiackej filozofii. Buržoázna filozofia straší bohužiaľ aj naďalej v hlavách a v činoch prevažnej väčšiny lesníkov, lenže sa teraz prejavuje opačným extrémom. Od metafyzickej slobody sme sa dostali v lesníctve k metafyzickému protikladu slobody, k absolútnej nevyhnutnosti. Ukazuje sa, že lesníci, prestrašení svojimi neúspechmi pri pestovaní lesov, neodvažujú sa odchyliť od vzoru, ktorý im dáva príroda. Za prototyp dokonalosti vyhlasujú les prírodný, človekom neporušený a domnievajú sa, že lesné hospodárstvo má len imitovať prírodu, má pozeráť na prírodu ako na ideál, ktorý možno v najlepšom prípade kopírovať, ktorý však v nijakom prípade nemožno nahradiť ničím dokonalejším. Tak sa stáva lesný hospodár slepým vykonávateľom diktátu prírody, podrobuje sa v slepej poslušnosti zákonom prírody a je naklonený veriť, že keď ročný hektárový prírastok dreva je udaný výnosovými tabuľkami pre určitú bonitu, napr. troma kubikami, je to neprekročiteľné optimum, určené vôľou Stvoriteľa sveta.

Vidíme, že buržoázne-filozofické chápanie pojmov slobody a nevyhnutnosti robí z lesného odborníka bezmocnú figúru a nedáva predpoklady pre to, aby lesníci vyrástli na vládcov prírody.

Vládcom prírody, pretvoriteľom prírody sa môže stať len odborník, ktorý si dokonale osvojil marx-leninskú filozofiu. Len dialektické myslenie a materialistický svetonáhľad môžu filozoficky vyzbrojiť lesníkov a vôbec všetkých pôdohospodárskych odborníkov tak, aby prestali byť bábkami v rukách osudu, ale aby aktívne vystúpili ako hospodári tejto zemegule v smysle Mičurinovho príkazu: „Nie čakať na milodary prírody, ale dobýjať ich od prírody — to je naša úloha!“ Keď poznáme zákony prírody a keď konáme v súlade s týmito zákonmi, môžeme pristúpiť k tomu, aby sme si prírodu podrobili. To platí v plnej miere i o lesníctve.

Dovoľte mi, aby som túto situáciu ilustroval na predstaviteľovi starej lesníckej školy, na prof. Ing. Samuelovi Kriškovi. Prof. Kriška je ako lesník starej generácie predstaviteľom smrekománie; ako dlhoročný riaditeľ Štátnych lesov v Žarnovici a Solivare mal veľmi aktívnu účasť na premene našich

listnatých lesov na smrekové monokultúry. Ako profesor pestovania lesov nahliadol prof. Kriška omyly smrekománie a snažil sa ich zbaviť. Že pritom upadol do opačného extrému, totiž do nálady bezmocnosti, dokazuje jeho článok, uverejnený v lete tohto roku v časopise lesného hospodárstva Poľana, kde sa zaoberá vplyvom učenia Mičurina a Lysenku na pestovanie lesov a dochádza k tomuto záveru:

„... vlastnosti našich drevín by šlo pozmeniť, ... ale by sme museli vybrať pre párenie len vynikajúce jedince a z ich potomkov vybrať zas tie najlepšie jedince v hojnom počte, k čomu sú už potrebné nie stáročia, ale tisícročia.”

To je otvorená kapitulácia odborníka, ktorý nepochopil učenie Mičurina a Lysenku a ktorý priznáva, že nevie riešiť problémy pestovania lesov v našej Pätročnici, lebo by na to potreboval tisícročia. To je typický doklad impotence, ku ktorej vedie odborníkov nedostatok správneho filozofického vzdelania.

Uviedol som týchto niekoľko skutočností, aby som osvetlil aj s hľadiska tzv. aplikovaných vied v pôdohospodárstve, že treba prelomiť ľady a rozvíriť hľadinu filozofických problémov. Som presvedčený, že táto konferencia uľahčí a urýchli plnenie veľkých budovateľských úloh, pred ktorými stojí naše hospodárstvo. Čím rýchlejšie prekonáme a odstránime z vedomia ľudí zvyšky buržoáznej filozofie a čím lepšie si osvoja naši odborníci, technici a hospodári filozofiu marx-leninizmu, tým úspešnejšie budeme rozvíjať vedu a tým prínikavejší bude pokrok, dosiahnutý pri výstavbe socializmu.

ANDREJ SIRÁCKY

BURŽOÁZNO-TRIEDNE KORENE A IDEALISTICKÉ POZÍCIE SOCIOLOGIE A SOCIOGRAFIE NA SLOVENSKU

Sociológia pestovala a rozvíjala sa u nás pred oslobodením, a s určitým obmedzením aj po r. 1945, ako samostatná, „objektívna“, „nadstrannícka“, „empirická“ a vo veľkej miere akademická veda. Jej „odbornosť“ a „vedeckosť“ zdôrazňovala sa najmä tým, že sa popierala akákoľvek spojitosť sociológie s filozofiou, so svetonáhľadom a s politikou. Tento „objektivismus“ je v podstate filozofickým idealizmom a jeho spoločenské dôsledky sú vyslovene reakčné, ako vidieť aj teraz v buržoáznej sociológii v kapitalistickom svete.

Buržoázna sociológia i so svojím najprepracovanejším a „najexaktnjším“ odvetvím, sociografiou, chápala spoločnosť a človeka abstraktne, netriedne a „nadtriedne“, bez prihliadania k historickej podmienenosti, diferencovanosti a konkrétnosti spoločenských javov. Sociológovia a sociografi pracovali údajne „vedecky“, empiricky, na základe „faktov“ a materiálu, svoju vedu snažili sa vybudovať podľa vzoru prírodných vied. Teoretická neujasnenosť základov sociológie, jej metodologické nedostatky prejavovali sa najmä v tom, že sa spoločenské javy redukovaly bezo zvyšku a mechanicky na zákony prírodné, alebo naopak, spoločenský život sa úplne izoloval od prírody, od spojitosti s objektívnou realitou. I v jednom, i v druhom prípade uzávery a dôsledky viedly do metafyziky, mystiky, iracionality a fideizmu. Okrem toho, rozličné smery a školy v buržoáznej sociológii — pre nedialektické chápanie vzťahu prírodných a spoločenských javov — odmietaly akúkoľvek spojitosť tejto „vedy“ s politikou, praxou a najmä s úsilím o premenu a prestavbu spoločnosti.